

O'QUVCHILARNI SKRIPKA CHOLG'USIDA IJROCHILIK MAHORATINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK ASOSLARI

Karimova Lolaxon Askarjon kizi

Namangan Davlat Pedagogika Instituti

Musiqa ta'limi va san'at yo'nalishi 1 kurs magistri

Annotatsiya: *Fiziologik nuqtai nazardan, skripka chalish juda qiyin. Skripka sinfiga kelgan bolalarning hammasi ham buni uddalay olmaydi. Shuning uchun skripka chalishni o'rganishning dastlabki davrida individual yondashuv va ota onalarning yordami muhimdir. Skripka chalishni o'rganishning dastlabki davri ishlab chiqarishni o'zlashtirish bilan bog'liq - zerikarli va qiziq bo'lmagan vazifa, ushbu maqolada skripka chalishda pedagogik-psixologik asoslari ochib beriladi.*

Kalit so'zlar: *Musiqa malikasi, skripka, Polsha, torli, stendli, barmoq taxtasi, Barak Norman, Richard Dyuk, Bejamin Bank, cholg'u, chalish, ansambl.*

Bizning davrimizda kamon oilasiga mansub asosiy cholg'u asbobi skripka haqida hech qanday tasavvurga ega bo'lmagan odamni uchratish qiyin. Skripka zamonamizning eng olijanob, keng tarqalgan va mukammal musiqa asboblardan biridir. Musiqa malikasi - bu ajoyib go'zal cholg'u asbobining eng to'g'ri ta'rifi. Ijrochilikning ulkan imkoniyatlari, tembrining boyligi, ifodaliligi va iliqligi bu cholg'uning simfonik orkestrlarda, turli ansambllarda, yakkaxon ijrochilik amaliyotida va xalq musiqa hayotida yetakchi o'rinni egallashini ta'minladi. Skripka baland ovozli torli cholg'u asbobidir. U xalq kelib chiqishiga ega, 16-asrda zamonaviy qiyofa kasb etgan va 17-asrda keng tarqalgan. To'rt qatorga ega. Bundan tashqari, besh torli skripkalar ham bor, ularga pastki alto torlari qo'shiladi. Skripka ko'pincha ohangdor va virtuoz kuylarni yakkaxon qiladi.

Lekin menga birinchi ta'rif ko'proq yoqadi, chunki u skripkaning barcha ko'p qirrali va ajoyibligini aks ettiradi! Skripkaning tuzilishi juda oddiy: tanasi, bo'yi va torlari. Asbob aksessuarlari ularning maqsadi va ahamiyati darajasida juda farq qiladi. Masalan, torlardan tovush chiqariladigan kamoni yoki ijrochiga asbobni chap yelkada eng qulay tarzda joylashtirishga imkon beradigan iyak suyagi va ko'prikn ko'zdan qochirmaslik kerak.

Tananing har bir qismi yoki elementi ma'lum turdagi yog'ochdan yasalgan. Spruce yuqori ovoz paneli uchun ishlatiladi, uning markaziy qismida inglizcha "f" harfiga o'xshash ikkita rezonator teshigi joylashgan. Ushbu turdagi yog'och eng aniq egiluvchanlikka ega, bu sizga bas notalarining ajoyib ovoziga erishishga imkon beradi. Yuqori paluba bitta yog'ochdan yoki ikkita qismdan yasalgan.

Pastki ovoz paneli, aksincha, yuqori notalar uchun javobgardir va chinor buning uchun mos material sifatida tan olinadi. Bundan tashqari, to'lqinli chinor uzoq vaqt davomida

ishlatilgan, u Turkiyadan o'rta asrlar Italiyasiga etkazib berilgan, buning natijasida ularning noyob ijodlari skripkachilarning qo'li ostidan chiqqan.

Bo'yin cho'zinchoq taxta bo'lgan asbobning yana bir muhim elementidir. U doimo iplar bilan aloqada bo'ladi va shuning uchun aşınmaya tobe bo'ladi. Ayniqsa qattiq va bardoshli bo'lgan atirgul yoki qora (qora) yog'ochdan yasalgan. Rosewood ham suvda cho'kmaydi. Temir yog'och bu xususiyatlaridan kam emas, lekin skripkaning umumiy rang sxemasiga to'g'ri kelmaydigan yashil rangga ega bo'lganligi sababli undan foydalanilmagan.

Strings - ular turli materiallardan tayyorlangan va yadro, ipak, metall bo'lishi mumkin.

Skripka murakkab konfiguratsiyaga ega bo'lib, burmalar va egri chiziqlarga ega. Ushbu asbobni yaratgan har bir usta uni yaratishning o'z qo'lyozmasiga ega. Bir xil tovushdagi ikkita skripka yo'q va bo'lishi ham mumkin emas, lekin faqat shu sababli emas. Asosiysi, yog'ochning hech qachon takrorlanmaydigan xususiyatlari.

Skripkaning yaratilish tarixi, Ushbu afsonaviy musiqa asbobi qachon va qayerda paydo bo'lganligi haqidagi munozaralar bugungi kungacha to'xtamaydi. Ba'zi tarixchilarning ta'kidlashicha, kamon Hindistonda paydo bo'lgan, u erdan arablar va forslarga kelgan va u allaqachon Evropaga o'tgan. Musiqiy evolyutsiya jarayonida skripkaning zamonaviy ko'rinishiga ta'sir ko'rsatgan kamonli asboblarning ko'plab turli xil versiyalari mavjud. Ular orasida XIII-XV asrlarda tug'ilgan arab rebab, nemis kompaniyasi va ispan fideli bor. Aynan shu asboblardan ikkita asosiy kamonli cholg'u asboblari - skripka va skripkaning avlodlariga aylandi. Viola ilgari paydo bo'lgan, u turli o'lchamlarda edi, ular tik turgan holda, tizzalarida ushlab, keyinroq yelkalarida o'ynashdi. Viola o'ynashning bunday turi skripkaning paydo bo'lishiga olib keldi.

Ba'zi manbalar skripkaning paydo bo'lishi 15-asrga to'g'ri keladigan Polsha asbobi skripkasi yoki rus skripkasidan kelib chiqqanligini ko'rsatadi. Uzoq vaqt davomida skripka xalq cholg'usi hisoblanib, yakkaxon ovoz chiqarmagan. Sayyor musiqachilar uni ijro etishdi va uning ovozining asosiy joyi tavernalar va tavernalar edi.

16-asrda skripka va lyutalar ishlab chiqarish bilan shug'ullanadigan italyan hunarmandlari skripka ishlab chiqarishni boshladilar. Ular asbobni mukammal shaklda kiyib, uni eng yaxshi materiallar bilan to'ldirishdi. Gasparo Bertolotti birinchi zamonaviy skripkani yaratgan birinchi skripkachi hisoblanadi. Biroq, Amati oilasi italyan skripkalarini o'zgartirish va ishlab chiqarishga asosiy hissa qo'shgan. Ular skripka tembrini chuqurroq va nozikroq, tovush xarakterini esa ko'p qirrali qildi. Ular ustalar o'z oldilariga qo'ygan asosiy vazifani a'lo darajada bajardilar - skripka, xuddi inson ovozi kabi, musiqa orqali his-tuyg'ularni va his-tuyg'ularni aniq etkazishi kerak edi. Biroz vaqt o'tgach, Italiyaning o'sha joyida dunyoga mashhur ustalar Guarneri va Stradivari skripkaning ovozi yaxshilash ustida ishladilar, ularning asboblari bugungi kunda boylik bilan baholanadi. Eng qadimiy kamonli cholg'u, aftidan, ravanostona edi. U tut yog'ochidan yasalgan bo'sh tsilindrdan iborat bo'lib, uning bir tomoni keng o'lchamli suv boasining terisi bilan qoplangan. Ushbu tanaga biriktirilgan tayoq bo'yin va bo'yin vazifasini bajaradi va tayoqning yuqori uchida

ikkita qoziq uchun teshiklar tayyorlanadi. Iplar jayronning ichaklaridan qilingan, bambuk yog'ochdan yasalgan kamon, yoy shaklida egilgan, sochlar bilan jihozlangan. Ravanostronning ovozi zaif, bo'g'iqlik, lekin yoqimli. Afsonaga ko'ra, ravanostron miloddan avvalgi 5000 yilda Seylon qiroli Ravana tomonidan ixtiro qilingan. e. Ravanostron bugungi kungacha Buddaning sayr qiluvchi ruhoniylari tomonidan saqlanib qolgan.

Quyidagi qadimiy kamon cholg'u asboblari rebab kiradi. Rebabning (rebebek, rebek) tanasi to'rtta yog'och plastinkadan iborat bo'lib, ular ramkani tashkil etgan bo'lib, uning ustiga ikkita pergament bo'lagi cho'zilgan, pastki va yuqori qavatlarini tashkil qilgan. Bo'yin silindrsimon shaklga ega va bosh bilan birga bir butundir. Oyoq - bo'yniga birlashtirilgan temir novda bo'lib, u butun asbobdan o'tadi va o'ynash paytida tayanch bo'lib xizmat qiladi. 9-asrda o'rta asrlar musiqasiga oid asarlarda kamonli cholg'u asbobi lira haqida so'z yuritiladi - bu bir torli, stendli, barmoq taxtasi va yog'och ovoz bortida taqasimon teshiklari bo'lgan cholg'u (bu lira emas). odatda qadimgi yunon mifologiyasida tasvirlangan).

XIII-XIV asrlarda kamonli musiqa asbobining yana bir turi - viola prototipi bo'lgan fidel paydo bo'ldi. Fidelning tanasi liraga qaraganda boshqa printsipga ko'ra qurilgan. Tana cho'zilgan ramkadan, yuqori va pastki qavatlardan iborat edi. Yuqori palubada kesiklar bor edi. Ushbu shaklda fidelning tanasi gitaraga o'xshardi va keyinchalik viola shakliga o'tdi.

14-asrda allaqachon viollarning ko'p turlari paydo bo'lgan va 17-asrda ularning o'nlablari allaqachon mavjud edi. Quyidagilar eng ko'p ishlatilgan: juda katta viola - bas; katta bas viola de gamba (gambami (italyancha gamba - oyoq)) o'yin davomida tizzalar orasida ushlab turiladigan barcha asboblar deb ataldi, viola de braccio esa ("qo'l" so'zidan), gambadan farqli o'laroq, O'yin davomida qo'lda ushlab turadigan barcha asboblar deb ataldi.); beshta sozlash variantida kichik bass viola de gamba; tenor viola va alto viola de gamba, har biri ikkitadan sozlangan; cant-viola de gamba to'rtta versiyada; viola bastard beshta versiyada; viola de braccio to'rt versiyada. Bu skripka turlaridan kontrabas, violonchel, skripka va skripka - skripka yanada rivojlandi. Oxirgi asbob violadan ovoz balandligini pasaytirish orqali hosil qilingan (skripka "viola" so'zining kichraytiruvchisi).

Skripka - skripka yoki haqiqiy trebl skripka 16-asrning birinchi yarmidan beri mavjud. Uning vatani Shimoliy Italiya. Bizga ma'lumki, skripka ixtirochi Bolonyada yashagan nemis asli italyan ustasi Gaspard Duifopruggarga (1467-1530) tegishli bo'lib, u birinchi marta viola va lyutalar yasagan. 1510 yilda Gaspard Duifopruggar tomonidan yaratilgan va bugungi kungacha saqlanib qolgan eng qadimgi skripka Niedergergey kolleksiyasida va Axen shahrida saqlanadi. Bu skripka qiroli Frans I uchun qilingan.

Yayli cholg'u asboblari 16—17-asrlarda Shimoliy Italiyaning Breshiya va Cremona shaharlarida yanada rivojlangan. Breshiyadagi eng ko'zga ko'ringan ustalar Gaspar Bertolotti (1540-1609) va Paolo Magini, Cremonada - Nikkolo Amati, Antonio Stradivari va Juzeppe Guarneri del Gesu edi. O'sha paytda eng keng tarqalgan kamonli cholg'u asboblari skripkalar edi, shuning uchun Bertolotti va Magini asosan shu asboblarni yasadilar. Ammo

ularning ishining skripkalari ham ma'lum. Ayniqsa, Paolo Magining skripkalari qadrlanadi, u uni Breshiya maktabining eng buyuk ustasi sifatida mashhur qilgan. Magini skripkalarini Berio, Vyetan, Marto va boshqa mashhur skripkachilar ijro etishgan.

Andrea Amati (1535-1612) skripkachilarning Cremon maktabining asoschisi. Biroq, uning ishining skripkalari hozir kamdan-kam uchraydi. Amatining o'g'illari Antonio (1555-1640) va Jerom (1556-1630) otalarining namunasi bo'yicha ishladilar, ammo ularning skripkalarining shakllari allaqachon sezilarli yutuqlarni ko'rsatdi. Jeromning o'g'li - Nikkolo (1596-1684) bir yarim asr davomida dunyo miqyosida shuhrat qozongan Amati oilasining ustalari qatorini tugatadi. Ular haqli ravishda Cremonese maktabining asoschilari deb hisoblanadilar, ammo ular skripkani eng yuqori mukammallikka olib kelishga mo'ljallanmagan. Buni barcha davrlarning eng buyuk ustasi, Nikolo Amati shogirdi - Antonio Stradivari amalga oshirdi, uning nomi nafaqat har qanday bilimdon musiqachiga, balki umuman madaniyatli odamga ma'lum.

Antonio Stradivari 1644 yilda tug'ilgan va ba'zi ma'lumotlarga ko'ra, u 13 yoshida skripka yasash bilan shug'ullana boshlagan deb taxmin qilish mumkin. 1667 yilga kelib Stradivari Amatida o'qishni tugatdi va shu vaqtdan boshlab u o'zi kamonli asboblari yasashni boshladi. Stradivarining birinchi mustaqil asarlari, garchi ularda o'qituvchi ta'sirining aniq belgilari bo'lsa ham, shakllarning nafisligi va kuchli ovozi bilan ajralib turardi. Stradivari o'z modelini ishlab chiqqan ijodiy izlanish davri taxminan 30 yil davom etdi. Uzoq (93 yil) umrining oxirigacha u eksperimentator bo'lib qolganiga qaramay, 1695 yildan beri u tomonidan ishlab chiqilgan modellardan sezilarli og'ishlar kuzatilmadi. Stradivari skripka idealini shakl va ovoz sifati bo'yicha yaratdi. Stradivari, shuningdek, bugungi kungacha saqlanib qolgan violonchelning shakllanishini yakunlash sharafiga ega. Antonio Stradivarining eng qobiliyatli shogirdi Karlo Bergonzi (1686-1747) edi, uning skripkalari o'qituvchining asboblari bilan juda ko'p umumiyliklarga ega. Stradivarining zamondoshlaridan biri va uning raqibi skripkachilar sulolasi asoschisi Andrea Guarnerining nabirasi Bartolomeo Juzeppe Guarneri edi. Juzeppe Guarneriga "del Gesu" taxallusi berilgan, chunki u o'z asboblarining yorliqlariga Iesuit monastir ordenining emblemasini eslatuvchi nishonni qo'ygan. Guarnerining hayoti haqida deyarli hech qanday ma'lumot yo'q. Uzoq vaqt davomida uning so'nggi yillarini qamoqda o'tkazganligi va u erda skripkalar yasaganligi va qamoqxona nazoratchisi bu asboblarni o'zi uchun katta foyda keltirishi haqida afsonalar bor edi. Biroq, bu afsonaning ishonchligi juda shubhali.

Guarneri asboblari Stradivari skripkalaridan tekisroq ovoz bortida farqlanadi va eng xilma-xil soyalardagi laklar bilan qoplangan - oltin sariqdan olchagacha. Skripkaning ovozi, ayniqsa, katta konsert zallarida ijro etilganda kuchli va boy. Shu nuqtai nazardan, Guarneri asboblari ayniqsa 19-asrda, skripkalar tor kamerali bo'shliqlardan tashqariga chiqqanda mashhur edi.

17—18-asrlarda Italiyada boshqa skripka maktablari - venetsiya, milan, neapolitan, florensiya va boshqalar mavjud edi. Biroq, bu maktablar Cremona va Brescia kabi muhim ahamiyatga ega emas edi.

Boshqa davlatlar ham skripka yasashning rivojlanishiga hissa qo'shgan. Skripka Frantsiyada Italiyaga qaraganda kechroq paydo bo'lgan. Frantsiyadagi birinchi skripka ustalaridan biri Kaspar Tiefenbrucker (1553-1571) bo'lib, u Lion shahrida yashovchi Dunfopruggar edi. Biroq, uning ishining skripkalari bugungi kungacha saqlanib qolmagan. Hozirda faqat Tiefenbrucker tomonidan qilingan violllar ma'lum.

Nikolas Lupo (1758-1824) boshqa bir qator frantsuz ustalari orasida eng ko'zga ko'ringan hisoblanadi. Lupo avlodlar davomida skripka yasaydigan oiladan. Avval Orleanda, keyin esa Parijda ishlagan. Lupo o'z asarlarida Stradivari skripkalarining modellariga tayangan. Biroq, uning asboblari, garchi baland ovoz bilan ajralib tursa-da, tembr boyligi bo'yicha italyan namunalariidan past edi.

19-asr frantsuz ustalaridan Jan-Batist Vuiyom (1798-1875) jahon miqyosida shuhrat qozongan. 1819 yilda Vuillaume Parijga keldi va u erda skripka ustasi Fransua Janno uchun asboblar yasashni boshladi, u burchaksiz skripkaning original modelini yaratdi va shu munosabat bilan o'zining yangiligi bilan vaqtincha katta muvaffaqiyatga erishdi. Oliy ma'lumotli Jannot Vuiyom rahbarligida u mashhur italyan ustalarining cholg'u asboblari namunalari qizg'in o'rganadi, so'ngra Guarneri, Stradivari maketlarini intensiv ravishda ko'chiradi va shu qadar mahorat bilan uning asarlarini asl nusxa bilan adashtirib yuboradi. Uilyam qadimiy asboblarning eng buyuk biluvchisi bo'lib, ularning ko'p qismi uning qo'lidan o'tgan. U nihoyatda mehnatkash edi: u 3000 ga yaqin asbob yasab berdi. Uilyam beqiyos kamon ustasi edi, uning violonchellari ajoyib kontsert fazilatlariga ega edi.

Tirol skripkalari katta shuhrat qozondi. Tirol Alp tog'laridagi kichik tog'li mamlakat bo'lib, uning aholisi uzoq vaqtdan beri yog'och o'ymakorligi, shuningdek, musiqa asboblari ishlab chiqarish bilan shug'ullangan. 17-asrda G'arbiy Evropada juda mashhur bo'lgan eng muhim skripka ustasi Jeykob Shtayner (1621-1683) edi. Shtaynerning skripkalari shakli bo'yicha Nikkolo Amatinikiga o'xshardi, lekin baland ovozli stendlari bor edi; Shtayner asboblarining ovozi yumshoq, lirik xarakterga ega. Bir paytlar Shtayner skripkalari Stradivari asboblaridan bir necha barobar ko'proq qadrlangan. Shtaynerning asl asboblari hozirda juda kam. Bugungi kunda topilgan Shtayner yorlig'i bo'lgan skripkalar tirollik ustalar - Shtaynerning izdoshlari tomonidan yaratilgan soxta narsadan boshqa narsa emas. 18-asr oxiri va 19-asrning birinchi yarmida ishlagan Stradivari, Baxman, Ochlik, Ernst va boshqalarning modellariga ergashgan nemis ustalari ajoyib muvaffaqiyatlarga erishdilar.

Angliyada italyan ustalarining asarlari ancha keyin tan olindi va qadrlandi. Ingliz ustalari Shtaynerni, keyinroq Magini, Amati va Stradivari skripkalarini nusxalashdi. Mashhur ingliz ustalari Barak Norman (1678-1740), Richard Dyuk (1750-1780 yillarda ishlagan), Bejamin Bank (1727-1795). Dyukning izdoshi Dodd edi, uning ajoyib kamonlari keng tarqalgan edi. Gollandiyaliklardan eng mashhuri Xenbrik Yakob bo'lib, u 1690 yildan

1712 yilgacha Amsterdamda ishlagan, Nikkolo Amati shogirdi. Jeykobsning aksariyat skripkalari uzoq vaqtdan beri Amati nomi bilan yozilgan va ushbu ishlab chiqaruvchi tomonidan haqiqiy asboblarning sifatida sotilgan.

16-asrda Polshada ajoyib hunarmand Martini Groblich (1555-1610) ishlagan, ehtimol Magining shogirdi bo'lib, uning naqshlariga amal qilgan. Groblichning asboblari ajoyib va hozirda to'liq kontsert asboblari hisoblanadi. Groblich skripkalardan tashqari texnikasi, shakli nafisligi va ajoyib ovozi jihatidan jahon ahamiyatiga ega bo'lgan ko'plab skripkalar yaratgan. Polshadagi boshqa taniqli skripkachilar orasida Yan Dakkvart va Kichik Groblich (18-asrning birinchi yarmi), Mikolay Savitskiy (1792-1850), Kpuchinski (19-asr oxiri - 20-asr boshlari) nomlari bor.

Chexoslovakiyada skripka yasash oddiy kasb hisoblanadi. Birinchi skripka ishlab chiqaruvchilar Chexiyaga 16-asr oxirida Tirol va Bavariyadan kelishgan. Chexiya Respublikasining eng iste'dodli ustalari - Tomaş Edlinger (1662-1729), tirollik Ulrik Eberle (1699-1768), 1725 yilda Pragada o'z ustaxonasiga asos solgan. Bir vaqtlar Eberle Markaziy Evropaning eng yaxshi ustasi hisoblangan; Kaşpar Strnad (1759-1823) Stradivari modellari ustida ishlagan. Uning skripkalari Chexoslovakiyadan tashqarida ham mashhur. XX asrning Praga ustalaridan. Frants Shpidlen (1867-1916), uning o'g'li Otakar Shpidlen (1895-1938) nomlarini nomlashimiz mumkin, iste'dodli oliy ma'lumotli usta va asbobsozlik.

Skripka o'rganish davrida psixologik asoslar juda muhimdir. Bu, o'quvchiga yaxshi va samarali o'qitish uchun zarur bo'lgan fikr va xarakterga ega bulishini ta'minlashda yordam beradi. Pedagogik asoslar, mazkur mavzuga oid ko'nikmalar, tushunchalar va nazariyalar umumiy jihatdan ochiqdir. O'qituvchi skripka o'rganuvchilarga qanday turdagi maslahatlar berish kerakligini aniqlash uchun ushbu asoslarni qo'llashga harakat qilishi kerak. Skripka o'rganuvchilari bilan ishlash paytida, o'qituvchi ularning barcha xususiyatlari va afzalliklarini ko'rib chiqishni ilgari surishi kerak. Ushbu ma'lumotlar bilan birgalikda, o'qituvchi shaxsiy yondashuvni amalga oshiradi va uning ta'sirini kuchaytiradi. Bundan tashqari, pedagogik asoslar umumiy maqsadlarga erishishda yordam beradi. O'quvchi motivatsiyasini orttirish, tarbiyalash va rivojlantirish jarayonida bu asoslar ahamiyatli bo'ladi. Shuningdek, skripka o'rganuvchilarning iste'dodlari va eng muhim talablari bilan tanishish va ularning o'zlarini rivojlantirish uchun qanday qo'llash kerakligi ham aniqlanadi.

Bundan tashqari, psixologik asoslar o'quvchilar bilan ishlash va ularning o'zlarini rivojlantirishda juda muhimdir. Bu, o'qituvchining o'quvchi bilan bog'lanishini kuchaytiradi va ularni yaxshi ta'sirga ega bo'ladi. Shunday qilish orqali, skripka o'rganuvchilari eng yaxshi natijalarga erishishlari mumkin bo'ladi. Skripka chalishda pedagogik psixologik omillar muhim rol o'ynaydi. Mana bir nechta misollar:

1. Motivatsiya: Yaxshi skripka o'qituvchisi o'z talabalarini muntazam ravishda mashq qilishga va maqsadlari sari harakat qilishga undashi kerak. Motivlangan talabalar ko'proq muvaffaqiyatga erishadilar va skripka chalishni ko'proq yoqtiradilar.

2. Ijobiy mustahkamlash: Talabalarni sa'y-harakatlari va yutuqlari uchun rag'batlantirish va maqtash ularning o'ziga bo'lgan hurmati va ishonchini oshirishi mumkin. Bu yaxshi samaradorlikka va o'rganishga nisbatan ijobiy munosabatga olib kelishi mumkin.

3. Sabr: Skripka chalishni o'rganish vaqt va sabr-toqatni talab qiladi. Yaxshi o'qituvchi sabrli va tushunarli bo'lishi kerak, ayniqsa boshlang'ich o'quvchilar boshida yaxshi ovoz chiqarishga qiynalishi mumkin.

4. Maqsadni belgilash: erishish mumkin bo'lgan maqsadlarni qo'yish talabalarga diqqatni jamlash va motivatsiyani saqlashga yordam beradi. O'qituvchi o'z o'quvchilari bilan birgalikda real maqsadlar qo'yishi va ularga erishish rejasini ishlab chiqishda yordam berishi kerak.

5. Ehtiyotkorlik: Skripka chalish katta konsentratsiya va diqqatni talab qiladi. Talabalarni o'z tanasi va nafasiga e'tiborli bo'lishga undash ularga o'yin davomida diqqatini jamlab, bo'shashishiga yordam beradi.

Umuman olganda, yaxshi skripka o'qituvchisi nafaqat cholg'u chalishning texnik jihatlarini yaxshi bilishi, balki o'quvchilari uchun ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yarata olishi kerak.

Skripkaning o'zi pedagogik psixologik omil emas, lekin undan pedagogik va psixologik kontekstda o'rganish va rivojlanishni osonlashtiradigan vosita sifatida foydalanish mumkin. Skripka chalishni o'rganish insonning kognitiv, hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Misol uchun, skripka chalish diqqatni jamlashni, xotirani va muvofiqlashtirishni yaxshilaydi, shu bilan birga ijodkorlik, o'zini namoyon qilish va o'z-o'zini tarbiyalashga yordam beradi. Bundan tashqari, skripkada o'ynash ijtimoiy o'zaro ta'sir va hamkorlik uchun imkoniyatlar yaratishi mumkin, bu esa ijtimoiy ko'nikmalarni oshirishi va jamiyat tuyg'usini rivojlantirishi mumkin. Shuning uchun skripkani pedagogik va psixologik nuqtai nazardan qimmatli asbob sifatida ko'rish mumkin, chunki u insonning umumiy o'sishi va farovonligiga hissa qo'shishi mumkin. Skripka chalishdagi psixologik va pedagogik jarayon kuchli ong va tana aloqasini, to'g'ri texnikani va musiqiy ifodani rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Bu izchil amaliyot, tafsilotlarga e'tibor va o'rganish va yaxshilashga tayyorlikni talab qiladi. Malakali o'qituvchi bu jarayonda talabaga yo'l-yo'riq ko'rsatib, ularga qiyinchiliklarni yengib o'tishga va skripkachi sifatida o'z salohiyatini ro'yobga chiqarishga yordam berishi mumkin. O'quvchilarning skripkada ijro mahoratini oshirishning pedagogik va psixologik asoslari qo'llab-quvvatlovchi va qiziqarli o'quv muhitini yaratish, kuchli texnik asosni rivojlantirish va musiqaga muhabbatni tarbiyalashni o'z ichiga oladi.

Pedagogik nuqtai nazardan, aniq va tuzilgan ko'rsatmalar berish, murakkab usullarni boshqarilishi mumkin bo'lgan bosqichlarga bo'lish va o'quvchilarni yaxshilashga yordam berish uchun tez-tez fikr-mulohazalarni taqdim etish muhimdir. Shuningdek, o'quvchilarning boshqalar oldida, xoh guruhda, xoh yakkaxon chiqishlarida, o'ziga ishonch va tajribani mustahkamlash uchun imkoniyat yaratish muhimdir.

Psixologik nuqtai nazardan, talabalar tavakkal qilish va xato qilish uchun qulay his qiladigan ijobiy va dalda beruvchi muhitni yaratish muhimdir. O'qituvchilar, shuningdek, muvaffaqiyatga erishishda harakat va qat'iyat muhimligini ta'kidlab, o'quvchilarning o'sish tafakkurini rivojlantirishga yordam berishi mumkin. Bundan tashqari, darslarga musiqa nazariyasi va tarixini qo'shish o'quvchilarga san'at turini chuqurroq tushunishlariga yordam beradi va ularning umumiy musiqiy qobiliyatini oshiradi.

Skripka cholg'usida ijrochilik mahoratini oshirish uchun pedagogik-psixologik asoslar ko'plab dasturlangan. Bu asoslar orqali o'quvchi xususiyatlari, maqsadlari va talablari aniqlanadi. Skripka o'qituvchisi, o'quvchi va ularning oilalari orasida koordinatsiya va hamkorlikni ta'minlash uchun maslahatlar beriladi. Pedagogik asoslarda, skripka cholg'usida ijrochilik mahoratini oshirish uchun, tarbiyaviy mazmunli darsliklar va qo'llanmalar ishlatiladi. Bu darsliklar va qo'llanmalar o'quvchilarning boshlang'ich darajalaridan boshlab, murakkab muammo va mashqlarni hal qilishga yordam beradi. O'quvchi maqsadli mashqlar orqali sifatli ijro qobiliyatini rivojlantirishi mumkin.

Psixologik asoslarda esa, har bir o'quvchining xususiyatlari tahlil qilingan holda shaxsiy yondashuv va motivatsiya ko'rsatkichlari belgilanadi. Bunday holda skripka cholg'usida ijrochilik mahorati ko'payadi. O'quvchilar ham suhbatlashish uchun imkoniyatlar beriladi va ularning maqsadli ijro qobiliyatini yuksaltish uchun psixologik tashkilotlash ishlatiladi.

Barcha bu pedagogik-psixologik asoslarning o'quvchilarni skripka cholg'usida ijrochilik mahoratini oshirishga yo'naltirilgan xususiyatlari, har bir o'quvchi uchun alohida tarzda amalga oshirilishi kerak. Shuningdek, skripka cholg'usida ijrochilik mahorati ko'paytirish uchun har bir o'quvchi bilan alohida ishlash va ularning ustuvor talablari bilan tanishish shart. Bu ko'makchi bo'lish, o'qituvchilar va oilalarining hamkorligiga bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. I.Akbarov .«Musiqa lug'ati» 2018
2. Apraqgina O. «Методика музыкального воспитания в школе» М. 2013
3. Umumiy o'rta ta'limning DTS va o'quv dasturi Musiqa – Toshkent. “Ta'lim taraqqiyoti” 6-7 maxsussonlari 2019-yil
4. Umumiy ta'lim maktablari musiqa dasturi – Toshkent “O'qituvchi” 2016- yil
5. G'.R.Qodirov “Musiqa psixologiyasi” Toshkent “O'qituvchi” 2018 yil
6. Voproso' istorii i teorii uzbekskoy sovetskoy muzo'ki G'Pod red. M.S.Kovbasa. T., 1979
7. Voproso' muzo'kal'noy pedagogiki. M., 1979. Vo'p.1.
8. Voproso' muzo'kal'no-ispolnitel'skogo iskusstva. M., 1969. Vo'p.5.
9. Содирджонов М. М. Мониторинг вопросов исследования человеческого капитала в этносоциальных процессах и социальные тенденции //Социальная политика и социальное партнерство. – 2021. – №. 6. – С. 447-458

10. .Содирджонов М. М. Изучение проблем человеческого капитала в этносоциологических процессах //В поисках социальной истины. – 2021. – С. 59-69.

11. .Sodirjonov M. M. The essence of social capital consequences and their influences to the modern society //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 2-2. – С. 113-116.